

Jumala on poistettava uskonnosta

■ JOHAN LAHDENPERÄ

Alain de Botton: *Uskontoa ateisteille*. Suomentanut Hannu Poutiainen. Basam Books 2013.

Nykyaikaisen ihmissielun vaikeuksia voi hoitaa uskontojen kehittämällä keinoilla, kunhan niistä ensin poistetaan yliluonnolliset uskomukset, henkiolennot, kuolleista heräämiset, taivaat ja jumalat.

Sanojen takana on sveitsiläinen filosofi Alain de Botton, vuolaspuheinen kirjailija, jolta on suomennettu neljäs teos. Kotikasvatus oli vakaumuksellisesti ateistinen juutalaiskodissa, jossa pidettiin hulluna ajatusta, että jossain päin maailmankaikkeutta elelisi jokin erakomainen Jumala.

Erikoista kyllä de Botton koki 25-vuotiaana uskonpuutteen kriisin. Se virisi Bachin kantaateista, kirkkoarkkitehtuurista ja Madonnan kuvaavista maalauksista, joiden intensiteetti ihmetytti. Hän ei halua luopua näistä ”uskonnon rikkauksista”, vaikka varmuus Jumalan olemattomuudesta ei horju.

Hän on siis ateisti, joka avaa ”militanteille ateisteille” uskonnon hyödyllisiä puolia ilman Jumalaa ja muuta henkimaailmaa. Ateistit luopuvat hänen mukaansa tur-

haan lohdullisista rituaaleista, joille maallinen yhteiskunta ei anna vastineita. Ei ole näyttäviä keinoja anteeksiantoon ja kiittolisuuteen, ei rukouksia, pyhäkköjä, pyhiinvaelluksia, yhteisöllisiä aterioita eikä koristeltuja käsikirjoituksia, de Botton luettelee.

Vanhoille agraarituloille löytyy uusia vaihtoehtoja kaupunkien virikkeistä, mutta filosofi ei luovu kierrätyksen ideastaan. Uskonto on ominut pakanallisia käytäntöjä, joten ne pitää ottaa nyt takaisin maalliseen elämään. Joulun parhaat piirteet on jo otettukin, ja suuri osa kirkkoon kuuluvista on tapauskovaisia. Silti yhteiskunta on ”maallistunut huonosti”.

Kannattaako ottaa käyttöön vanhoja rituaaleja, jos substanssi niiden sisältä on kuollut? Simpukakin hajoaa. Maagisen ajan menot eivät istu teknologiseen yhteiskuntaan. Kosmologi Kari Enqvist kehottaa vastaamaan dogmatikan väitteisiin, että ei kiinnosta vähääkään. Uskonottomuus on hänestä parempi käsite kuin ateismi.

Hedelmätön optimismi

Kirjailija de Bottonille kirjat ovat heikko vaikutuskeino uskontoihin verrattuna. Ovatko *Raamattu*, *Koraani* ja *Talmud* heikkoja kirjoja? Hänestä uskonnot ovat rakentaneet vaikutuksensa instituutioiden varaan. Ne ovat saaneet liikkeelle valtavia ihmisjoukkoja muokkaamaan maailmaa taiteen, talojen, monumenttien, rituaalien, koulujen, virkapukujen ja logojen kautta.

Kristinusko harrasti jo varhain samaa brändäystä, johon suuryritykset nyt pyrkivät. Yritykset omaksuvat myös uskontojen kehittämiä identiteettejä. De Botton näkee McDonald'sin muistuttavan

läheisesti katolista kirkkoa toimintatapojen vakiinnuttamisessa.

Rippi on hänestä hyvä esimerkki palveluteollisuudesta, johon kulutusyhteiskunta ylsi vasta 1900-luvulla. Ripissä kaikki on lavastetta papin ääntä myöten, eikä psykoterapia yllä lähellekään samaa vakuuttavuutta. Mutta ikivanhan rippin vertaaminen nykyajan tavartuotantoon ja psykologiaan ontuu pahasti.

Esimerkillisiä ihmisiä on harvassa, siksi katolinen kirkko loi instituution, jossa on 2 500 pyhimystä esikuviksi. Filosofi haluaa ottaa siitä mallia ja valita maallisia pyhimyksiä esikuviksi, edistää lempeyttä ja yhteisöllisyyttä sekä uudistaa yliopistoa, jonka nimen hän muuttaisi *Ihmisuhteiden laitokseksi*.

Tieteestä, tekniikasta ja kaupasta hän ei pidä, aikaa luonnehtii ”järjenvastainen kertomus jatkuvasta kehityksestä”. Hän haluaa luopua myös hedelmättömästä optimismista. Seuraukset jäävät kertomatta.

Katukuilujen kysytyin tunne

Yhteisöllisyyttä romantisoidaan menneisyydessä ja valitellaan sen katoamista jättiläiskaupungeissa, joissa muut ihmiset nähdään lähes vihollisina. Meillä ei ole halua huomata miljoonia lajitovereitamme, jotka ”syövät, nukkuvat, parittelevat, riitelevät ja kuolevat välittömässä läheisyydessämme”.

Jalkakäytävien ihmisruuhkat, lähijunien tungos ja valtavat katosot mitätöivät identiteettimme. Ihmisyyteen on de Bottonin mukaan vaikea uskoa keskellä väenpaljoutta, jossa ihmisarvo kokee inflaation. Taustalla on liikakansoitus, jonka paisuttamisessa uskonnot ovat toimineet 2 000 vuot-

ta sumeilematta. Siitä kirja ei puhu mitään, filosofin demografinen havainto ei toimi.

Uskonto operoi rakkauden eufemismilla, joka on myös katukuilujen kysytyin tunne. Mutta se ei ole filosofille samaa rakkautta vaan häijyä ja mustasukkaista lajia. Siis realismia?

Yhteiset ateriat ovat uskonnon rituaaleja, joille ravintolat ovat nyt vain jäljitelmiä ja pakopaikkoja. Ne eivät saa asiakkaita ”avaamaan sydämiään”, huomio kiinnittyy vain ruokaan eikä ”tunnesiteiden laajentamiseen”. Siksi asiakkaat poistuvat ravintolasta sellaisina kuin tulivatkin.

Naiivi toiveajattelu saa filosofin ideoimaan Agape-ravintolan, joka noudattaa ”ehtoollisen syvällisimpiä oivalluksia”. Sellaisen ravintolan ateriat ovat naamioituja etiikan oppitunteja, joilla köyhät illastavat yhdessä rikkaiden kanssa. Mutta kuka maksaa laskun?

Eettisten kapakoiden vastapainoksi de Botton uudistaisi keskiaikaisen *festum fatuorumin* eli houkkien juhlan. Se oli pyhä tapahtuma kerran vuodessa, *parodia sacra*, jolloin kaaos päästetään irti. Juodaan, mässäillään, paritellaan rajatta ja vapaudutaan kahdesta pahimmasta ongelmasta – rationaalisuudesta ja uskollisuudesta. Filosofi on tosisaan matkalla takaisin keskiaikaan.

Elektroniset itkumuurit

Uskonnon pyhät tekstit voisi kirjan mukaan korvata kulttuurin sisällöllä, mutta ateistit eivät sitä osaa. Jospa he eivät edes halua? Pessimistiset uskonnot eivät puolestaan tahdo, että ”mäiskimme toisiamme hyytyneillä unelmillamme”. Sellainen on luulo, että ”avioliitto solmitaan onnen tähden”. Minkä tähden sitten?

Seksuaaliset halut repivät meitä, ja jos poistamme yhtälöstä Jumalan, jäljelle jää vain ”mylviviä ihmisiä, jotka huutavat tyhjää taivasta kohti”. Mutta juuri Jumalan poistamisesta on kysymys. Miten de Botton lopettaisi vaikerruksen?

Itkumuuri on uskonnon kyyninen tuote – yhdessä vaikeroiminen auttaa. Kirja haluaa kierrättää senkin, mainostaulujen joukkoon pitää nostaa ”elektronisia itkumuureja”, jotka optimismin sijasta julistavat olemassaolomme mielettömyyttä. Sen perspektiiviä pitää laajentaa julkisilla skriineillä, joissa näkyy galaksimme etäisin tähti, Eta Carina, joka on 400 kertaa Aurinkoa isompi ja kirkkaampi. Filosofin mielestä se on lääettä ”suuruudenluuloon, itsesääliin ja ahdistukseen”. Auttaako ison tähden katselu planeettamme miljardeja köyhiä?

Loogista olisi kysyä, mikä pakko on lisääntyä liikaa ja työntää näitä ”mielettömiä olentoja” lisää ylikansoittuvalle planeetalle? Kirjassa ei ole vastausta, ei edes kysymystä, vaikka se sopisi filosofin virkaan. Syysuhteen ohella kirjan logiikka ontuu, ja analyysin tilalla on usein induktiovirhe, subjektiivisen tilan yleistäminen. Mutta kirja haastaa lukijan väittelemään ja heittämään vottia monta kertaa. Siitä tulee pirteä olo.

Kirjoittaja on tamperelainen tietokirjailija ja kriitikko.

**Hyvät lukijat,
muistakaa ilmoittaa
osoitteenmuutoksista, niin
lehtenne tulee perille.**

**Osoitteenmuutokset:
(09) 228 69 251 tai
tilaukset@tsv.fi**